

ПАДАННЕ ПРА ШКЛЕНІКОВА

Майстар-разьбяр Міхаіл Чарняўскі захоўвае памяць пра народнага паэта і пра гісторыю роднай вёскі

«Яўген Скурко ў маленстве быў вельмі рухавым, дапытлівым хлопчыкам. У школьцы вельмі любілі адну забаву: падчас перапынку паміж урокамі дзеці залазілі на печку і скакалі на плечы вучням, якія заходзілі ў пакой. Адночы так зрабіў маленькі Жэня — і нечакана для сябе скочнуў на спіну... настаўніку». Пагадзіцеся, такія звесткі пра народнага паэта Максіма Танка не працитаеш ні ў адным падручніку.

З рамеснікам Міхаілам Чарняўскім мы пазнаёміліся гарацым сёлетнім маем на кірмашы ля сталічнага Палаца спорту. Чэмпіянат свету па хакеі павольна рухаўся да свайго завяршэння, як і прыпалацавы гандаль. Гарачы інтарэс у мяне выклікалі не толькі драўляныя кубкі, але і апеведы Міхаіла пра яго родную вёску Шкленікова, паэта Максіма Танка, з якім, аказваецца, вучыўся ў адной школе ягоны бацька. Крыху пагаварыўшы, мы развіталіся і дамовіліся летам сустрацца ўжо на яго тэрыторыі.

Зямля лясоў, бацаноў, залацістых, як смажаных драгінкаў, палёў, і раскіданых паўсюль, нібы гарох, валуноў. Гэта першыя мае ўражанні ад Мядзельшчыны. Напэўна, калі б праехаў на маршруты праз сам райцэнтр, дадаў бы ў гэты спіс яшчэ і азёры, якія калісьці кармілі амаль усё тутэйшае насельніцтва. А пакуль я люблю мясцовымі краявідамі і задаю пытанні пра вялікія камяні Міхаілу Чарняўскаму, які сустраў мяне з аўтобуса ля павароту на Шкленікова.

— Ведаеш, Пімен Панчанка неяк трапіў пажартаваў: «Аматар трымаць чорны камень за пазухай тут мог бы набраць іх на дзесяць вякоў, — усміхаецца спадар Міхаіл і коціць далей свой ровар да вёскі. — Ёсць і каля Шкленікова сапраўдны каменны гігант. Навукоўцы нават устанавілі, што ваżyць ён больш за 40 тон. Экскурсавод мне адночы распавёў, што завецца ён Чортавым каменем. Я слухаю, слухаю, а пасля заўсміхаўся: «Столькі гадоў прахыў у Шкленікове, а такую назву ўпершыню чую». Затое дакладна магу сказаць, тое азэрка ля шашы, — Чарняўскі спыняецца і паказвае рукой назад, у

бок шумнай дарогі, — вершам апеў Максім Танк і назваў яго легендай пра Шкленікаўскае возера. Між іншым, сам Танк лічыў гэту легенду дэбютам у паэзіі...

Знешне вёска Шкленікова нагадвае дзясяткі сваіх сучасных сясцёр: старых жыхароў можна пералічыць літаральна на пальцах адной рукі, маладыя з'ехалі, а летам у вёсачцы час бавяць дачнікі. Старадаўня брукаванка разразае паселішча на дзве часткі. Да дома Чарняўскага ісці доўга не трэба. Яго «фазэнда» — амаль на самым уездзе. Знешне дом нагадвае сапраўдны аграградзібу: разная таблічка паведамляе нумар дома, а над варотамі выбіты надпіс «Скленікова 1324».

— Менавіта так на старажытных картах называлася вёска. Пра гэта я даведаўся ў музеі, — здагваецца пра маё пытанне спадар Міхаіл. — А 1324 годам датуецца першая згадка пра Мядзел. Праўда, ёсць верагоднасць, што вёска калісьці знаходзілася ў іншым месцы. Хто ведае, у тых часах людзей часта касіў мор, эпідемія, і ім прыходзілася пераязджаць з месца на месца.

Магчыма, Міхаіл Чарняўскі мае рацыю, бо нават Геаграфічны слоўнік Каралеўства Польскага і іншых славянскіх краёў згадваў Шкленікова пад 1865 годам. Храніцеры паведамлялі: са 135 жыхароў 24 вызнавалі каталіцызм, амаль усе астатнія — праваслаўе. Свае праваслаўныя карані мясцовыя жыхары захавалі і да

сённяшніх часоў. Чарняўскі ўзгадвае, як людзі раней ездзілі на набажэнствы ў Княгінін і Сваткі, пакуль там камуністы не разбурылі святыню. Мясцовы старшыня сельсавета, які кіраваў гэтым працэсам, пасля перакуліўся на сваім матацыкле, але застаўся жывы. Тамтэйшыя вернікі перашэптваліся паміж сабой і бачылі ў гэтым здарэнні непасрэдную сувязь са здзекам з царквы.

— Гэты дом бацька збудаваў ужо пасля вайны — у 1946-м, — рамеснік запуская мяне ў сваё жылло, добрую частку якой займаюць майстэрні. — У мяне з жонкай ёсць кватэра ў Маладзечне, але апошнія гадоў 7 больш часу жыў у працу менавіта тут — на малой радзіме.

Пакуль п'ём гарбату, Чарняўскі расказвае пра колішніх суседзяў. Напрыклад, праз дарогу жылі іх цёзкі па прозвішчы, у якіх пэўны час кватэраваў Максім Танк, калі вучыўся ў шкленікоўскай польскай пачатковай школе.

— Маленькі Яўген Скурко дабіраўся пешкі з роднай Пількаўшчыны ў Шкленікова і, каб пазна не вяртацца дадому, заставаўся начаваць у Вольгі Чарняўскай. Давыд Лаўрэнцэвіч, мой тата, хоць і быў старэйшы за яго на два гады, будучага паэта памятаў няблага. Жэня Скурко ў дзяцінстве быў вельмі рухавым, дапытлівым хлопчыкам. Добра вучыўся. У іх школьцы вельмі любілі адну забаву:

падчас перапынку паміж урокамі дзеці залазілі на печку і саскоквалі на плечы вучням, якія заходзілі ў пакой. Адночы менавіта так зрабіў маленькі Жэня, але нечакана для сябе скочнуў на спіну... настаўніку. Ох, і добрага ж ён тады атрымаў выпятка!

Я прашу спадара Міхаіла паказаць месца, дзе калісьці месцілася тагачасная школка. Мы ідзем па ціхай вёсцы амаль да самага лесу, бяром управа, пралазім пад нізкімі галінамі дрэў і неўзабаве наторкваемся на яму, выкладзеную вялікімі камянямі. Гадоў 90 таму тут быў склеп, і настаўнікі трымалі ў ім свае харчы. Сёння забулыкала адпачывальнікі скідаюць у яму сваё смецце...

Вайна прынесла ў Шкленікова шмат гора.

— У тых часах тут было сапраўднае безуладдзе. Паліцай сядзеў у Сватках, немцы — у Мядзеле. Усе толькі і думалі, як перажыць вайну. Кагосьці забралі на фронт, нехта пайшоў у партызаны... А вераснем 1943-га прыйшла пагалоска, што немцы палляць вёскі. Брусы, Андрэйкі, некалькі дамоў у Замашы... Да Шкленікова было не так далёка, і маладыя, тыя, хто яшчэ мог хадзіць, вырашылі схавацца ў балоце.

Астатнія ў вёсцы засталіся. Сярод іх — бабуля нашага суразмоўцы. Праз некалькі дзён з балота пабачылі, як з боку паселішча ідзе дым. Колькі чалавек вырашылі даведацца, ці застаўся жывым нехта, што здарылася з хатамі? І калі людзі падпаўзалі да першых двароў, Давыда Чарняўскага ў траве заўважыў вартавы, адвёў у вёску. Нямецкі афіцэр яго доўга дапытваў, спрабаваў прылісаць яму сувязь з партызанамі. Нават у Галыша Чарняўскага, стрычнага брата Давыда, солтыса вёскі, не атрымаўся пераканаць вайскоўца. У выніку як «партызана» яго загадалі расстра-

ляць. Аднак фашысцкі салдат адвёў яго ў іншы канец вёскі, ударыў нагой у спіну і стрэліў у паветра. Усё перамышлася ў гэты момант у галаве Давыда, але думкі пра жыццё, пра тое, што вёску «забілі», а яго — не, гнالی яго з усіх ног назад у лес да тых, хто яшчэ жывы.

Калі карнікі з'ехалі, жыхары вярнуліся і замест двароў знайшлі палішчы, а на месцы гумна — косці 16 чалавек. Пазнаць, чые яны, было немагчыма. А таму і хавалі сем'ямі тое, што атрымалася супольна знайсці. Пасля вайны ўсе двары адбудавалі. Праўда, напаміны пра тыя часы знаходзяцца і зараз. Каля падмурка спадар Міхаіл неяк выкапаў галавешкі, відаць, ад спаленай хаты. Захоўвае іх цяпер, як музейны экспанат.

— Цікава, а які лёс напаткаў вашага солтыса?

— Дзядзьку Галыша пасадзілі. Але прайшоў час, і ён вярнуўся — майклывым, не вельмі гаваркім чалавекам. Мы часта разам з ім хадзілі на пасту, то бок пасвіць кароў, і выбіць з яго ўспаміны з турэмнага жыццзя было неймаверна складана. Нягледзячы на гэта, ён пастаянна чытаў і выпісваў газету «Праўда».

Мы развітваемся з Чарняўскім якраз на тым месцы, дзе і сустраціліся — каля паваротку на Шкленікова. Штодня тут праносяцца тысячы машын, кіроўцы якіх ніколі не чулі і, магчыма, не пачуюць пра гэту вёсачку, па якой калісьці са школы за сябрамі бег маленькі Жэня Скурко, будучы паэт Максім Танк, а людзі клалі трывалую брукаванку, якая яшчэ перажыве нас усіх. Якая вялікая сапраўды нараджаецца ў маленькім. Напрыклад, у вёсках. Шкада, што з часам гэты маленькае не толькі становіцца для нас чымсьці далёкім, але і знікае назаўжды.

**Тарас ШЧЫРЫ.
Фота аўтара.**

Увага: віктарына!

II тур

Першы тур рэдакцыйнай віктарыны «Звезда» як падручнік» прайшоў напрыканцы чэрвеня. Сёння ж стартуе працяг захапляльнай вандроўкі па старонках гісторыі газеты — і краіны. Самыя памятливыя, уважлівыя і дасведчаныя ўдзельнікі віктарыны будуць адзначаны прызамі, дый наогул усе, хто далучыцца да гістарычнай вандроўкі, спадзяёмся, зробяць для сябе шэраг цікавых адкрыццяў.

Адказы на пытанні з пазнакай «Віктарына» прымаюцца на паштовы (220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10А) і электронны (info@zvyazda.minsk.by) адрас рэдакцыі да 7 жніўня ўключна. І нагадваем — якасць, г.зн. правільныя і поўныя адказы, можа аказацца куды важнейшай за хуткасць!

1 «Звезда» была першай каляровай газетай у гісторыі беларускай журналістыкі — яшчэ за паўстагоддзя да масавага пераходу на колер. Калі дакладна выйшаў спецыяльны святочны нумар «Звезды»?

- 9 мая 1945 года
- 3 ліпеня 1945 года
- 9 мая 1950 года
- 31 снежня 1944 года

2 «Суджана, стаўлена пад перакладзіны, Сечана, палена, а не аддадзена, Не парастрачана і не раскрасадзена, Рупна ў падмуркі на золку пакладзена Роднае слова».

Паэт, якому належаць гэтыя радкі, пасля дэмабілізацыі з фронту ў 1944 годзе працаваў у «Звездзе» загадчыкам аддзела культуры, а пазней узначальваў кінастудыю «Беларусьфільм». Сучасныя школьнікі, праўда, знаёмляцца па падручніку не з яго вершамі, а з апавесцю пра «добрага хлопца Дзіка». Як яго

імя (прымаецца як пашпартнае, так і псеўданім, пад якім паэт стаў вядомым у беларускай літаратуры)?

3 Колькі каштаваў нумар «Звезды» дваццаць гадоў таму, напрыканцы 1994 года, і якімі ўласна беларускімі купюрамі можна было набраць неабходную суму без здачы?

- 150 рублёў
- 80 рублёў
- 200 рублёў
- 120 рублёў

4 Фірмовы цягнік «Мінск — Санкт-Пецярбург» №51/52 ужо некалькі дзесяцігоддзяў носіць імя «Звезды». Колькі ён праводзіць у дарозе з беларускай сталіцы ў паўночную расійскую?

- 16 гадзін
- 8 гадзін
- 13 гадзін
- 12 гадзін

5 11 лютага 1972 года «Звезда» пісала: «З кожным днём у крамах нашай рэспублікі можна ўбачыць усё больш і больш прадукцыі з маркай Мінскага трактарнага завода. Не так даўно з'явіўся ў продаж набор для гаспадынь. У прыгожа аформленай скрыні — неабходныя прадметы дамашняга ўжывання... Некалькі тысяч іх было адразу ж распрададзена». Адгадайце лагічным шляхам, што з ніжэйпералічаных уваходзіла ў «набор для гаспадынь»?

- качалка і патэльня,
- машынка для закатак, нож для кансерваў і накрывкі для слоікаў,
- мясарубка, бляха і формы для выпечкі,
- металічныя выбівалка, швабра і ражок для абутку.

«ГІСТОРЫЯ ГАЗЕТЫ — ГІСТОРЫЯ КРАІНЫ»

6 Гэты сусветна вядомы мемарыял («Воін-вызваліцель» у Берлінскім Трэптаў-парку — савецкі салдат ратуе нямецкую дзяўчынку) — звязваюць з імёнамі некалькіх савецкіх салдат, у тым ліку і беларуса, ураджэнца Лагойшчыны. Помнік бачылі многія, а вось імя яго гераічнага прататыпа, занатаванае пісьменнікам Барысам Паліявым, ведаюць далёка не ўсе.

У многім дзякуючы публікацыям «Звезды» ў Мінску ў кастрычніку 1997 года з'явілася вуліца, якая носіць імя нашага земляка. Узгадайце яго і вы.

7 У 70—80-я гады мінулага стагоддзя, паводле ўспамінаў былога рэдактара «Звезды» Аркадзя Тоўсціка, была распаўсюджана практыка шэфства над прадпрыемствамі. Якое прадпрыемства па выпуску камбайна «курувала» «Звезда»?

- «МАЗ»
- «Гомсельмаш»
- «Бабруйскаграмаш» (тады Бабруйска завод машын для ўнясення ўгнаення)
- «БелАЗ»

8 Вытрымка з публікацыі ў «Звездзе»: «Першыя ўзоры новай школьнай формы для дзяўчат выпушчаны на Гродзенскай швейнай фабрыцы. У камплект формы для вучаніц малодшага ўзросту ўваходзяць жакет, камізэлька, сарафан і блузка. Такі набор дазваляе выкарыстоўваць форму ў залежнасці ад пары года і надвор'я. У камплекце для вучаніц 9-10 класаў сарафан заменены спадніцай. Усе вырабы шыюцца з сіняватай з блакітам

ваўнянай тканіны, а блузка — з папліну шэра-блакітнага ці белага колераў». Узгадаўшы перыпетыі школьнай формы ў СССР, паспрабуйце адказаць, у якім годзе была надрукавана гэта заметка?

- 1950 год
- 1965 год
- 1972 год
- 1984 год

9 Ужо амаль 10 гадоў у сталіцы існуе праспект газеты «Звезда» — гэта перайменаваны паводле рашэння Мінскага гарадскога савета дэпутатаў (16.06.2005 г.) былы праспект газеты «Известия». Адным з самых актыўных ініцыятараў перайменавання, дарэчы, выступіў...

- пісьменнік Іван Шамякін
- былы рэдактар газеты «Звезда» Васіль Пыжкоў
- архітэктар Леанід Левін
- мастак Міхаіл Савіцкі

10 Перыядычныя выданні святкуюць не толькі круглыя даты з дня заснавання, але і круглыя лічбы выхаду. Так, паводле архіўных звестак, у 1923 годзе калектыў тагачаснай «Звезды» шырока святкаваў выхад 1500-га нумара газеты. Журналісты падлічылі, у прыватнасці, што за 6 гадоў існавання ў «Звездзе» было змешчана 10,5 тысячы артыкулаў, 180 тысяч карэспандэнцый і 200 тысяч заметак.

А ўжо ў новым тысячагоддзі, прытым параўнальна нядаўна, «Звезда» адзначала выхад 25-тысячнага нумара. Калі ён убачыў свет?

- у жніўні 2004 года
- у сакавіку 2008 года
- у снежні 2003 года
- у кастрычніку 2010 года.